

KOTUS PULASSA, MIKÄ AUTTAA?

Ennen kuin rajut leikkaukset olivat julkisesti tiedossa, Kotuksen tilanteesta raportoi selvitysmies Eila Rekilä. Raportti on asiallinen ja osoittaa kirjoittajan asian-
tuntemusta organisaatioiden hallinnoinnin alalla. Lukijan huomio kiintyy kuitenkin myös tekstistä kuuluvaan toimeksiantajan ääneen. Toimeksiantajan, ylemmän tahon huoli on siinä, että Kotuksessa on monen tyyppistä toimintaa, joka ei kaikki mahdu saman »omistajan», saman ministeriön ohjaukseen: on tutkimusta, arkistointia, keruuta, korpusten julkistamista, kielenhuoltoa. Kotus ei ole selvästi sektoritutkimuslaitos, koska sillä on arkistot ja kirjasto, mutta ei sitä voi arkistoihinkaan samais-
taa, koska siellä tutkitaan ja huolletaan kieltä. Toimeksiantajan äänen voi kenties kuulla myös siinä, että historiallisiin syihin ei tästedes voi vedota puolusteltaessa pitkäkestoisia hankkeita, vaan laitoksen on elettävä nykyaikaa, tuntuu se sitten kipeältä tai ei.

Parannusehdotukset ovat sitten tämän huolen mukaisia: pyrkimyksiä ulkoapäin nähtyyn yhdenmukaistamiseen. Kielenhuolto ei selvästikään olisi vaarassa, ja saatetaan myös ymmärtää, että kielenhuolto ja kielipolitiikka tarvitsevat tutkimusta ollakseen tehokkaita ja oikeaan osuvia. Sitä, millainen tutkimus on tähän tarkoitukseen tarpeellista, voi kyllä olla vaikea selittää maallikoille. Sen sijaan huoli siitä, että Kotuksen ja yliopistojen tutkimus menisivät jossain määrin tai joiltakin osin »päällekkäin», lienee sikäli aiheeton, että laatutyön sekä toiminnan suunnittelun ja kohdennuksen ansiosta yliopistoissa voidaan tutkia entistä vähemmän — tutkimusta syntyy pääosin oppinnäytteinä.

Ymmärrän Rekilän kummastelun: tutkimuslaitoksessa on erillinen tutkimusosasto! En kuitenkaan usko, että sen väkeä voisi ripotella muihin osastoihin pelkällä hallinnon päätöksellä niin että »muuta kuin tutkimusta tekevät henkilöt voivat nykyistä paremmin ottaa työhönsä tutkimuksellisia elementtejä» (s. 37). Oma käsitykseni on, että kielenhuolto- ja tutkimusosasto kannattaisi yhdistää nykysuomen osastoksi. Tästä seuraa myös, että koko osaston tutkimus laajasti ottaen tukisi kielenhuolto- ja kielineuvontatyötä sekä suuntautuisi myös entistä selvemmin kielipolitiikkaan päin. EU-, virka- ja lakikielen tutkimus ja ohjailu eivät riitä nykysuomen osaston tehtäviksi. Nykysuomen olisi käsitettävä myös puhuttu kieli, jonka tutkiminen onkin jo pääsemässä hyvään alkuun tutkimusosastossa. Isojen puhuttujen korpusten hankkiminen ja muotoilu yleiseen(kin) käyttöön ovat sellaisia tehtäviä, jotka sopisivat juuri Kotuksen kaltaiselle laitokselle, jossa on ennestään runsaasti arvokasta historiallista materiaalia tarjolla. Tätä uudenlaista korpustyötä tulisi monipuolistaa ja tehostaa. CSC (Tieteen tietotekniikan keskus) sen enempiä kuin yliopistot eivät tällaiseen pysty. Yhteistyötä ja neuvonpitoa kannattaisi kuitenkin harjoittaa kumpaankin suuntaan.

Jotain mallia ja ideaa voisi ehkä saada niistä samankaltaisista muissa Euroopan maissa toimivista laitoksista, joita Rekilä on raporttinsa alkuun vain listannut. Itse innostuin kovasti käydessäni loka-marraskuun vaihteessa Lyonin 2. yliopistossa, jonka yhteydessä toimii joiltakin osin CSC:tä, joiltakin Kotusta muistuttava ICAR-laboratorio (= Interactions, Corpus, Apprentissage, Représentations). Sen tämänhetkinen

johtaja, Suomessakin vierailut professori Lorenza Mondada on osoittanut, miten vuorovaikutuksen näkökulmasta voi kerätä aivan uudentyyppisiä korpuksia siitä, miten nykyään ihmiset kielellä keskenään toimivat: leikkaussalissa, ravintolakoulussa, kansalaistason yhdyskuntasuunnittelussa, autoa ostettaessa, tietä neuvottaessa ja lukemattomissa muissa tilanteissa. Meillä Suomessa ei ole paikkaa, missä vastaavalaista multimedia-aineistoa tosisaan tallennettaisiin ja nimenomaan työstettäisiin. Kotus voisi olla tällainen paikka. Korpukset eivät saisi jäädä käsittelemättömiksi tai vain harvan tutkijan käyttöön avautuviksi aineistoiksi. Ymmärrän kyllä, että niiden muokkaaminen käyttöön on monen mutkan takana, eikä siitä tässä vielä kannata puhua sen täsmällisemmin.

Toinen asia, mikä minusta olisi harkittamisen arvoista, on se, miten voisi kielioppi-, sanakirja- ja korpustyön saattaa lähemmäs toisiaan. Esimerkkinä vaikkapa pikkusanojen käyttö: VISK:iä, Ison suomen kieliopin verkkoversiota, tai Kielitoimiston sanakirjan verkkoversiota täydentäisi mahdollisuus hakea kieliopillisten pikkusanojen kuten partikkelien, adverbien ja pronomien käyttöä erilaisista korpuksista. Tästä voisi olla hyötyä monentyyppisille kirjoittajille. Isoja korpuksia varmasti tarvittaisiin myös idiom- ja synonyymisanakirjojen tekoon, jollaisten tarpeen taiteilijaprofessori

Kersti Juva mainitsi äskettäisessä yleisönosastokirjoituksessaan. Nämä tehtävät kasvaisivat luontevasti Kotuksen nykytilasta; idiomisanakirja lieneekin jo suunnitelmaa pitemmällä.

Jätän jo tilan puutteenkin takia ottamatta kantaa siihen, miten ehdotukseni vaikuttaisivat Kotuksen muihin toimintoihin. Henkilökunnan vähentäminen on joka tapauksessa tuomittavaa ja lyhytnäköistä, eikä se Suomen valtiontaloutta pelasta. Yhteistyösuhteita voisi varmasti nykyisestään parantaa; onkin vahinko, että lakkautettavaksi ehdotettu neuvottelukunta ei ole pystynyt tarjoamaan Kotukselle sitä ideaustaa, jota sellaiselta elimeltä olisi odotanut. Voi myös ajatella, että jokin kuiva oksa voisi elpyä muualle siirrettäessä. Tällä tarkoitan Vanhan kirjakielen sanakirjaa, jonka ilmestymistahtia ei voi pitää kohtuullisena. Voisiko sen valmistuminen onnistua paremmin esimerkiksi Turun yliopistossa, jossa on vahva kirjasuomen tutkimustraditio? Kun nyt humanistinen tutkimus lienee kasvavassa määrin riippuvainen säätiöiden tuesta, tämäkin hanke saattaisi löytää tukea kulttuurihankkeisiin myönteisemmin suhtautavalta taholta kuin valtio. ■

AULI HAKULINEN
suomen kielen emeritaprofessori
Helsingin yliopisto
Sähköposti: auli.hakulinen@helsinki.fi